

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Державного університету
«Київського авіаційного інституту»
доктору економічних наук, професору,
в.о. декана Факультету економіки та
бізнес-
адміністрування
Державного університету
«Київського авіаційного інституту»
Смерічевському Сергію Францовичу

ВІДГУК

**офіційного опонента, Чобіток Вікторії Іванівни
на дисертаційну роботу Іванця Дмитра Володимировича на тему:
«Інноваційний розвиток авіаційних підприємств
в конкурентних умовах»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 - Економіка**

Актуальність тематики дослідження.

Сучасні умови, що детермінуються високою динамікою інноваційних процесів, трансформаційними зрушеннями, зумовленими євроінтеграційними прагненнями, а також безпековими викликами, пов'язаними з подоланням наслідків воєнних дій та відновленням функціонування авіаційних підприємств, засвідчують недостатність наявного теоретико-методологічного та науково-прикладного підґрунтя. Адже швидкий поступ цифрових та інтелектуальних технологій, які потребують впровадження інноваційних підходів і рішень, зумовив необхідність економічного обґрунтування, інституційного врегулювання та методичного супроводу інноваційної активності суб'єктів господарювання. Крім того інноваційний розвиток та пошук новітніх методів і технологій забезпечення конкурентоспроможності підприємств упродовж усього історичного періоду залишалися предметом ґрунтовних наукових досліджень і практичних розвідок у сфері економічної діяльності.

Зазначені тенденції зумовлюють потребу в поглибленні та науковому обґрунтуванні нових концептуальних підходів до забезпечення результативності інноваційного розвитку в умовах конкурентного

середовища. Отже, актуальність дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних та науково-прикладних основ, що дозволить забезпечити результативність інноваційного розвитку авіаційних підприємств в конкурентних умовах.

Представлене Дмитром Володимировичем дисертаційне дослідження виконувалась відповідно до планів науково-дослідних робіт Державного університету «Київського авіаційного інституту» Міністерства освіти і науки України, Факультету економіки та бізнес-адміністрування, кафедри економіки повітряного транспорту: «Мотиваційне управління економічними системами в умовах інтелектуально-цифровізаційних трансформацій» (№0121U113066, 2021-2023 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Іванця Д.В. характеризується поглибленим дослідженням, теоретико-методологічного опрацювання та високим рівнем наукової обґрунтованості отриманих результатів. Вона базується на удосконаленні й поглибленні концептуальних засад стратегізації інноваційного розвитку авіаційних підприємств, що базуються на встановлених закономірностях впливу конкурентної детермінанти та дозволяють гармонізувати внутрішні потреби із ринковими викликами шляхом діагностики конкурентоспроможності інновацій авіаційно-промислових підприємств за конкурентним статусом, теоретико-методичного підходу до оцінювання конкурентоспроможності інноваційної діяльності авіаційних підприємств, що розкриває впливи внутрішнього та зовнішнього середовища на конкурентні позиції підприємств та дозволяє визначити рівень інноваційного розвитку, методичний інструментарій вибору конкурентних стратегій інноваційного розвитку, що дозволяє авіаційно-промисловим підприємствам обґрунтувати результативність реалізації інновацій за критерієм їх конкурентоспроможності, а також забезпечити результативність активізації інноваційної діяльності.

Отримані наукові положення, висновки та практичні рекомендації логічно виведені з результатів проведеного економічного аналізу, мають достатню статистичну, правову, аналітичну базу, внутрішню взаємоузгодженість і практичну цінність для українських підприємств. Крім того було застосовано широкий спектр дослідницьких методів: гносеології та діалектики, методи узагальнень, аналізу та синтезу, логічних узагальнень, ієрархій та ранжування, абстрагування, формалізації, декомпозиції, проєктування, статистичного аналізу та економіко-математичного моделювання.

Дослідження вирізняється глибоким емпіричним обґрунтуванням і використанням сучасного інструментарію статистично-економічного аналізу, наприклад, застосування статистичного методу та економіко-математичного моделювання - для проведення діагностики конкурентного середовища та функціонування авіаційно-промислових підприємств, проектування системи стратегій забезпечення інноваційного розвитку в межах конкурентної теорії; методи табличної та графічної інтерпретації для визначення динаміки та опису тенденцій відбудови національної економіки, стану інноваційної активності в країні та на світових ринках авіаційної продукції, а також, для наочного подання результатів авторського дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні методичного інструментарію вибору конкурентних стратегій інноваційного розвитку, що дозволяє авіаційним підприємствам обґрунтувати результативність реалізації інновацій за критерієм їх конкурентоспроможності, а також забезпечити результативність активізації інноваційної діяльності та удосконаленні економічного механізму інноваційного розвитку авіаційних підприємств, котрий, на відміну від існуючих, формалізовано із врахуванням специфіки ринкового позиціонування авіаційних підприємств та спрямовується на нарощування результативності й конкурентоспроможності інновацій в авіаційному виробництві.

Основні наукові результати полягають у такому:

Отримані в дисертаційному дослідженні Іванця Дмитра Володимировича результатів відзначаються науковою новизною та забезпечують подальший розвиток теоретико-методичної бази економічної науки в галуззі забезпечення інноваційного розвитку авіаційних підприємств та теорії конкуренції. Основні положення, котрі розкривають наукову новизну роботи, наступні:

- *удосконалено* концептуальні засади стратегізації інноваційного розвитку авіаційних підприємств, що, на відміну від існуючих, базуються на встановлених закономірностях впливу конкурентної детермінанти та дозволяють гармонізувати внутрішні потреби із ринковими викликами шляхом діагностики конкурентоспроможності інновацій авіаційних підприємств за конкурентним статусом;

- *удосконалено* економічний механізм інноваційного розвитку авіаційних підприємств, котрий, на відміну від існуючих, формалізовано із врахуванням специфіки ринкового позиціонування авіаційних підприємств та спрямовується на нарощування результативності й конкурентоспроможності інновацій в авіаційному виробництві;

- *удосконалено* теоретико-методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності інноваційної діяльності авіаційних підприємств, що розкриває впливи внутрішнього та зовнішнього середовища на конкурентні позиції підприємств та дозволяє визначити рівень інноваційного розвитку;

- *удосконалено* теоретико-практичний підхід до формалізації конкурентних векторів інноваційного розвитку авіаційних підприємств, який, на відміну від загальновідомих підходів, обґрунтовано на основі дослідження закономірностей інноваційного розвитку та впливів конкурентної детермінанти, що дозволяє в подальшому стратегізувати інноваційну діяльність в умовах конкуренції;

- *удосконалено* методичний інструментарій вибору конкурентних стратегій інноваційного розвитку, що дозволяє авіаційним підприємствам обґрунтувати результативність реалізації інновацій за критерієм їх конкурентоспроможності, а також забезпечити результативність активізації інноваційної діяльності;

- *набули подальшого розвитку* понятійний апарат теорій інноваційного розвитку та конкуренції шляхом уточнення в трактуванні таких економічних категорій як «інноваційний розвиток», «конкурентна стратегія авіаційного підприємства», «конкурентоспроможність інновацій», «конкурентна стратегія інноваційного розвитку», що дозволило розкрити наукові засади проведеного дослідження та формалізувати наукові результати;

- *набули подальшого розвитку* класифікаційні підходи і теорії інноваційного розвитку підприємств, котрі поглиблено шляхом опису в межах адаптації положень із теорії конкуренції і доповнено за ознакою «конкурентоспроможності інновацій», що в подальшому дослідженні дозволяє проводити ранжування стимулів інноваційного розвитку за рівнем конкурентного статусу;

- *набула подальшого розвитку* система стратегій інноваційного розвитку, що, на відміну від існуючих, дозволяє аналізувати та ранжувати пріоритети у формуванні конкурентних переваг для інноваційної продукції авіаційних підприємств;

- *набуло подальшого розвитку* методичне забезпечення оцінювання впливу стратегій інноваційного розвитку на конкурентні позиції, що базується на інструментарії ранжування та побудови ієрархій і дозволяє обґрунтувати стратегічні вектори нарощування конкурентоспроможності інновацій для авіаційних підприємств.

Ці положення засвідчують високий рівень наукової новизни дисертаційного дослідження та її значний внесок у розвиток наукової думки

щодо забезпечення інноваційного розвитку авіаційних підприємств в конкурентних умовах.

Структура і зміст дисертаційної роботи, мова та стиль викладення результатів.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, окреслено мету та сформульовано завдання дослідження, окреслено зв'язок роботи із науковою тематикою та прикладними завданнями інноваційного розвитку авіаційних підприємств у конкурентних умовах.

В *першому розділі* досліджено закономірності зміни конкурентних позицій на ринках інноваційних технологій, що впливають на результативність й конкурентоспроможність інновацій (стор. 28-47); формалізовано конкурентну детермінанту інноваційного розвитку українських підприємств, котра дозволила визначити специфічні умови формування конкурентного середовища на ринку інноваційного спрямування (стор. 49-60); наукове підґрунтя для застосування конкурентних концепцій у активізації інноваційної діяльності авіаційних підприємств (стор 86-96).

В *другому розділі* проведено дослідження та обґрунтування теоретико-методичного та прикладного інструментарію для аналізу результативності векторності інноваційного розвитку в умовах конкурентного середовища. Визначена значимість показників, що розкривають впливи внутрішнього та зовнішнього середовища на конкурентні позиції підприємств, дозволила сформулювати інтегральний показник інноваційної активності авіаційно-промислових підприємств та масштабах національної економіки (стор. 101-114). Зокрема, автором обґрунтовано критерій «конкурентоспроможності інновацій» що базується на показниках інноваційності внутрішнього управлінського сектору авіапідприємства (стор 118-133). В роботі запропоновано модель «TEGE», в основі якої покладено гіпотезу щодо впливу зовнішньо-інтегрованих факторів інноваційного розвитку (технології, енерго- та ресурсозбереження, цифровізація та екологія) (стор. 134-135). На основі діагностичних висновків та оціненої конкурентної позиції розроблено методичний інструментарій для діагностики стратегії забезпечення інноваційного розвитку авіаційно-промислового підприємства за трьохвимірною моделлю «стан → зміни → розвиток» (стор. 136-137). На основі проведеного економіко-математичного моделювання вагомості показників у критерії «конкурентоспроможності інновацій» та розрахунку трендів дисертантом було обґрунтовано теоретико-практичний підхід вибору конкурентних векторів у трансформації профілю інноваційного розвитку авіаційно-промислових підприємств (стор.138-155).

Третій розділ присвячено дослідженню концептуальних засад стратегізації інноваційного розвитку в умовах конкуренції на основі поглиблення класифікації стратегій інноваційного розвитку авіаційного підприємства в умовах конкуренції, що в подальшому дослідженні дозволяє проводити ранжування стимулів інноваційного розвитку за рівнем конкурентного статусу (стор. 162-173). Автором формалізовано економічний механізм забезпечення інноваційного розвитку авіаційного підприємства із врахуванням факторів, системи цілей, з суб'єкта, об'єкта, методів, функцій та складових інноваційного розвитку з метою забезпечення результативності реалізації інноваційних стратегій (176-187). Застосування прогностичного моделювання та сформованої статистичної бази щодо оцінювання впливу безпекових викликів у конкурентному середовищі було обґрунтовано сценарії реалізації стратегій інноваційного розвитку (стор. 188-200).

Отже, проведене дослідження розкриває наукову цінність отриманих результатів, логічність й обґрунтованість їх викладення та практичну цінність для підприємства авіаційно-промислового сектору економіки, підтверджує глибину опрацювання наукової проблематики та новизну у вирішенні поставлених наукових завдань.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Результати дисертаційної роботи та основні положення наукової новизни знайшли відображення у 19 наукових працях, серед яких 1 із 6 статей має 3 автори, тому зарахована як 0,5 публікації. Таким чином, уточнена і деталізована кількість публікацій становить 18,5: 1 одноосібний розділ у колективній монографії, 5,5 статей у наукових фахових виданнях, за спеціальністю дисертанта, та 12 публікацій у збірниках матеріалів конференцій (з них – 1 у країні ОЄРС).

В наукових працях, які опубліковано у співавторстві, в дисертації використано власні розробки і положення, котрі є особистим внеском автора і зазначені у списку публікацій.

Практичне значення отриманих результатів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у сформованому комплексному вирішенні прикладних завдань щодо забезпечення інноваційного розвитку авіаційних підприємств в умовах високої конкуренції на ринках авіаційної продукції та актуальності потреб у розробці та дифузії інновацій. Впровадження запропонованих методичних положень та інструментарію в практику господарювання українських підприємств було здійснено шляхом проведення аналітичної роботи щодо релевантності запропонованих методик до специфіки економічної діяльності авіаційних підприємств, а також застосування підприємствами у реалізації економічної

діяльності. Також наукові результати було використано при функціонування провідних підприємств і організацій: ТОВ «НДІ Перетворювач» (довідка про впровадження №664 від 05.12.2024), ТОВ «АЛЕКС КОМ Лтд» (довідка про впровадження №24/2025 від 03.03.2025), Український національний комітет Міжнародної торгової палати (ICC Ukraine) (довідка про впровадження №0370 від 26.11.2024).

Зокрема, згідно наданих довідок про впровадження було імплементовано методичний підхід до оцінювання впливу стратегій інноваційного розвитку на конкурентні позиції; інструментарій оцінювання за критерієм «конкурентних інновацій», використовується класифікація стратегій інноваційного розвитку; методичний підхід до оцінювання інноваційних стратегій розвитку підприємства за параметрами конкурентоспроможності підприємств та його конкурентної позиції на ринку, застосовується методичний підхід до оцінювання впливу інновацій на рівень конкурентоспроможності на міжнародних ринках авіаційної продукції; інструментарій ранжування стимулів інноваційного розвитку за рівнем конкурентного статусу підприємств.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Перевірка дисертації Іванця Д.В. засвідчила відсутність ознак академічної недоброчесності. Посилання на першоджерела в роботі є коректними, навмисних запозичень та спотворень не виявлено. На основі цього можна стверджувати про відсутність порушень академічної доброчесності в дисертації.

Зауваження та рекомендації до дисертаційної роботи.

Попри те, що дисертаційне дослідження виконане на досить високому рівні, все ж є кілька зауважень та дискусійних положень, які полягають в наступному.

- при встановленні закономірностей інноваційного розвитку та формалізації конкурентної детермінанти наведено статистично-аналітичні дані, проте окремі фактори не деталізовано у кількісному чи вартісному вираженні (наприклад, структурний дисбаланс у галузевому розподілі інноваційних технологій, цифровізація, екоінновації) (стор. 38-40). Попри доцільність та актуальність всіх зазначених автором факторів, статистичний базис посилив би висновки роботи;

- при описі детермінант інноваційного розвитку підприємств в умовах конкурентної економіки (рис.1.7) автором узагальнено принципи стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємств, котрі доцільно було би деталізувати в контексті дослідження інноваційного

розвитку авіаційних підприємств, що дозволило би акцентувати специфіку наукових результатів та посилило би теоретичний базис дослідження;

- запропонована автором градація профілю інноваційного розвитку авіаційно-промислового підприємства за критерієм «конкурентоспроможності інновацій» правильно обґрунтовано на основі застосування методу адитивної згортки та шкали Харингтона, проте потребує уточнення математична можливість від'ємних значень критерію, скільки в авіаційній сфері присутні деструктивні впливи (стор. 132-133);

- автором формалізовано закономірності інноваційного розвитку в конкурентних умовах з деталізацією безпекових впливів (стор. 44-47) та оцінено рівень невизначеності в реалізації інноваційних стратегій за зміною профілю критерію «конкурентоспроможності» (стор. 189-194), що дозволило змодельовати сценарії реалізації векторів інноваційного розвитку в конкурентних і безпекових умовах. Поглиблення й наукова обґрунтованість авторської концепції щодо встановлення взаємозв'язків між конкурентною детермінантою та безпековими впливами має потенціал нового наукового результату, отриманого вперше, та заслуговує подальших досліджень.

Зазначені зауваження мають та наявність дискусійних питань, надані рекомендації посилюють науковий інтерес до дисертаційного дослідження та загострюють його актуальність, особливо в умовах повоєнного відродження авіаційного сектору України, що жодним чином не зменшує наукової й практичної значущості проведеного Іванцем Д.В. дослідження та дає підставу позитивно оцінити наукові результати роботи.

Загальний висновок.

Дисертація Іванця Дмитра Володимировича на тему «Інноваційний розвиток авіаційних підприємств в конкурентних умовах», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», є завершеним дослідженням, що вирішує поставлену мету та завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних та науково-прикладних основ для забезпечення результативності інноваційного розвитку авіаційних підприємств в конкурентних умовах.

Отримані результати дослідження є актуальними, містять наукову новизну, достатньо висвітлені у фахових публікаціях та підтверджені практичною апробацією, мають наукову та прикладну цінність, засвідчують здобуті результати підготовки в аспірантурі та потенціал поглиблення наукових засад уже обґрунтованих рішень.

За структурою, логікою викладення, змістом та повнотою викладення основних результатів дисертація відповідає вимогам наказу МОН України N 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з

наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022, а її автор, Іванець Дмитро Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

В.о. завідувача кафедри маркетингу

та торговельного підприємництва

ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

доктор економічних наук, професор

Вікторія ЧОБИТОК

О. Гресько